

Deze speech is onder embargo tot 13:00 5-5-2019

Kiezen in (on)vrijheid

Zainab Osman

Zainab Osman (45) vluchtte als kansloze jonge Somalische vrouw zwanger voor de burgeroorlog. Tijdens haar vlucht is zij onbedoeld in Nederland terechtgekomen en nooit meer teruggegaan. Nu is zij in Wijchen Gemeenteraadslid, Verzorgende in de thuiszorg en moeder van 3 kinderen. Een voorbeeld van keuzes in een leven van (on)vrijheid en de menselijke kracht tot het creëren van kansen in kansloze situaties via positiviteit en veerkracht.

Vrijheid, het verschil tussen leven en overleven

Kiezen in vrijheid. Het lijkt in onze Nederlandse context soms zo vanzelfsprekend. Wat je voor je brood doet, met wie je samenleeft, hoe je dag er uit ziet, hoe je er zelf uit ziet, welk pad je kiest, wat je vindt, wat je zegt en wie je bent. In bijna alles is er keuze. Maar vanzelfsprekend is het zeker niet. Niet altijd, niet voor iedereen en zeker niet overal.

Wat kiezen in vrijheid betekent? Mijn moeder in Somalië zou ik het echt niet uit kunnen leggen. Want een leven in vrijheid heeft zij nooit gekend. Als haar dochter ben ik de eerste generatie vrouw in onze familie die wel vrij is. Voor mijzelf is het alweer bijna 25 jaar geleden dat ik voor het eerst het gevoel van vrijheid mocht ervaren. Één vraag was voldoende om duidelijk te maken wat het woord vrijheid betekent. En duidelijk te maken welk verschil dit maakt. Het verschil tussen overleven en leven!

Dit moment vond voor mij hier in Wageningen plaats bij de burgerlijke stand van het gemeentehuis. Het was de vraag: mevrouw Osman, welke naam geeft u aan uw kind? Voor mij kwam deze vraag totaal onverwacht. Het was namelijk de eerste keer dat ik echt zelf een keuze mocht en moest maken. Ik kon er op dat moment niet mee omgaan. De vraag was zo overweldigend dat zij mij tot in het bot beangstigde.

Binnen de groepsgebonden Somalische cultuur waarin ik ben opgegroeid kende ik als meisje namelijk alleen mededelingen, instructies en vragen van retorische aard. Eigenlijk alles was of werd voor mij besloten. Of ik wel of niet naar school mocht, wanneer en met wie ik zou trouwen, hoe mijn leven er uit zou zien en of ik zou blijven leven of niet. Want als individu, en zeker als meisje kreeg je geen keuze. Voor jezelf kiezen betekende uitsluiting, er niet meer bij horen, geen bescherming, geen hulp, geen toegang tot voorzieningen en één zekerheid, het einde.

Toch verlang ik soms terug naar deze tijd. Want ook al voelde ik soms wel dat er iets niet klopte, anders kende ik niet en wilde ik niet. Familie, gezin, burens en bekenden, er werd voor elkaar gezorgd en er waren geen buitenstaanders nodig voor dagelijkse verzorging van ouderen en zieken. Dit gaf warmte, compassie, geborgenheid.

Er wordt wel eens gezegd: geluk was toen heel gewoon. Dat was het helaas niet. Maar het beetje geluk dat er was werd wel gedeeld. Net als de ellende en de armoede, die daardoor maar half zo erg voelde. Want als je maar schoon en heel bent ziet niemand dat je maag leeg is, zei mijn moeder altijd. Pas veel later besepte ik wat haar boodschap was. De boodschap dat je in het leven niet alles kunt kiezen, maar wel de wijze waarop je ermee omgaat. Terugkijkend besef ik dat dit in een situatie van oorlog het verschil maakt. Meer waard is dan een leven in vrijheid.

Weg van thuis wilde ik dan ook zeker niet. Maar de mededeling kwam toch. Mijn moeder keek mij aan en zei: maak je maar geen zorgen, waar jij ook komt maak je je thuis. Toen wist ik dat ik nooit meer thuis zou komen. Ze moet gedacht hebben, elk kind dat ik kan redden is er één. Maar ik, ik was liever bij haar gebleven. Ik was jong en nooit ergens anders geweest maar ging met het geloof in mijn moeders woorden toen ik werd meegegeven aan een smokkelaar. Een vreemde man waar ik naar moest luisteren. Verdoofd weet ik nu eigenlijk nog niet hoe het precies is gegaan.

Door toeval kwam ik in Nederland terecht waar al snel bleek dat ik zwanger was. Zwanger van de man waarmee ik vlak voor vertrek als meisje was getrouwd. Ik weet nog dat het huwelijksverzoek bij mijn familie kwam. Omdat mijn vader was overleden besprak mijn oom het verzoek met mijn moeder. Zij vertelde mij vervolgens dat ik een huwelijkskandidaat was. Ik weet nog dat zij blij voor mij was omdat het een man was met een goede naam. Een man met een goed toekomstperspectief voor mijn familie. Hij was in staat de familie financieel te ondersteunen, wat door het overlijden van mijn vader als kostwinnaar meer dan welkom was. En ik, ik voelde me vereerd want het was immers een man met een goede naam. Ook al was hij 20 jaar ouder. Vlak hierna ben ik, zoals dit hoorde, op de Somalische wijze getrouwd.

Nu zijn we bijna 25 jaar verder. Maar keuzevrijheid is nog steeds niet vanzelfsprekend. Niet altijd, niet voor iedereen en zeker niet overal. Want mijn nichtje van 16 zit nu in eenzelfde situatie als ik toen. Zwanger van een kind van een man die voor haar is geregeld. Ik voel haar verdriet, haar zorg en de onmacht. Word woest als mij niet lukt om mijn familie uit te leggen dat het niet goed is, wat dit voor mijn nichtje betekent. Dat bijna 25 jaar later mijn familie haar de vrijheid ontnemt zelf een keuze te maken, zelf haar pad te kiezen. Hetzelfde gebeurt als bij mijzelf, mijn zussen, mijn moeder en mijn grootmoeder. Soms denk ik, hoeveel generaties duurt het nog voordat er ruimte ontstaat voor andere inzichten? Waarom houdt men vast aan deze gewoontes en waarom is het gesprek hierover onmogelijk? Ik zou verbitterd raken als ik mij niet zou verplaatsen. Want ik begrijp dat er geen sprake is van onwil maar van onmacht. Ik beseft nu dat mogen kiezen niet altijd een keuze maar rijkdom is. Geen vanzelfsprekendheid maar een luxe die niet iedereen zich kan veroorloven.

Daarom is het zo belangrijk dat wij ons in blijven zetten voor de vrijheid. Ook na 75 jaar vrijheid en 100 jaar kiesrecht. Want hoewel ik bij de vraag van de ambtenaar van de burgerlijke stand pas echt beseftte dat ik er alleen voorstond, wist ik direct dat dit moment het begin was van een leven in vrijheid. Ondanks al het verdriet en de onzekerheid gaf het mij een oerkracht die alle ellende en onzekerheid ondergeschikt maakte aan het gevoel van vrijheid. Een gevoel dat ik nooit meer los wilde laten. Het woord vrijheid mag dan ook nooit aan kracht en betekenis verliezen. Want vrijheid gaat niet alleen over de vrijheid van onszelf maar ook over de vrijheid van een ander. Alleen dan kunnen we in vrijheid leven.
